

EFTER VALET

1960 ÅRS VAL blev ett bakslag för de borgerliga krafterna. Socialdemokraterna har ensam, eller i varje fall tillsammans med kommunisterna, fått en klar om än knapp majoritet i riksdagen. Hur de kommer att begagna sig därav vet vi inte. Men socialdemokraterna har ju aldrig visat någon påtaglig vilja att tillmötesgå andra meningsriktningar, utan har alltid till det yttersta utnyttjat sin makt. Därför finns det risker för att omdaning av samhället i socialistisk riktning kommer att fullföljas med ytterligare förstärkning av statsinflytandet på olika områden samt motsvarande inskränkningar i de enskilda medborgarnas frihet. Detta betyder fortsatt prioritering av den offentliga sektorns växande behov, understödd med skärpta regleringar av kredit- och kapitalmarknaderna, fortsatt ansvällning av statsutgifterna samt därav följande stegringar i skattetrycket. I samband med den nyligen igångsatta skattereformen kommer socialdemokraterna med all säkerhet att göra nya framstötningar mot den enskilda äganderätten till inkomster och förmögenhet. Det är också möjligt att markvärdestegringsfrågan aktualiseras på nytt. I förlängningen av perspektivet skyntar vidare åtgärder för att realisera den s. k.

ekonomiska demokratien. Om dessutom den författningsreform, till vilken den nya riksdagen har att taga ställning kommer att begagnas som medel att på konstitutionell väg trygga det socialdemokratiska partiets maktpositioner är det att förvänta, att striderna blir hårda under de närmaste åren.

Inom de borgerliga partierna har man säkerligen insett den allvarliga betydelsen av 1960 års val. Därför är det märkligt att kraftinsatsen för en borgerlig framgång blev så splittrad och vanmäktig som den ovedersägligen var. Valrörelsen blev i främsta rummet en rätt bitter uppgörelse mellan de borgerliga partierna inbördes, särskilt mellan högerpartiet och de s. k. »mittenpartierna», medan däremot socialdemokraterna — den föregivne huvudmotståndaren — hade den angenäma platsen som road och belåten åskådare. Det är inte att undra på, att folk i allmänhet fick ett dåligt intryck av hållfastheten och allvaret i oppositionens försäkringar om möjligheterna att skapa ett funktionsdugligt alternativ till den socialistiska regimen.

Det är meningslöst att efteråt söka gradera ansvaret för det ena eller det andra av de borgerliga partierna. De har misslyckats i den uppgift som av betydande borger-

liga kretsar betraktades som den viktigaste, nämligen att få till stånd en effektiv samverkan för att hejda en fortsatt utveckling i socialistisk riktning. Och den borgerliga pressen kan inte fritagas från ansvar för den olyckliga utgången. I den mån man pläderade för samverkan skedde detta ofta med uppställandet av sådana villkor och i så arrogant ton att inviterna mera verkade som utmaningar till strid än som erbjudanden om sammanjämkning.

Med hänsyn till högerpartiets röstförluster och å andra sidan till folkpartiets återhämtning efter 1958 års kommunalval samt centerpartiets fortsatta frammarsch med nya vinster i städer och tätorter, kan det inte bestridas, att inom den borgerliga gruppen tyngdpunkten förskjutits mot »mitten». Detta ger högerpartiet anledning till självrannsakan. Frågan kan inte skjutas undan med hänvisning till att partiet, trots sitt ur flera synpunkter sett ogynnsamma utgångsläge i valrörelsen, och trots häftiga attacker från alla håll, dock lyckades samla cirka 700 000 väljare. Bland dessa befinner sig nämligen med all sannolikhet stora grupper, som med största tveksamhet lade sina röster för högern. De representerar för denna ett förtroendekapital, vilket vilar på vacklande grund och måste försvaras. Detta kan näppeligen ske utan allvarlig omprövning av partiets politik, särskilt i de frågor som tilldrog sig den största upp-

märksamheten under valstriden. Något tillspetsat skulle saken kunna uttryckas på följande sätt. Högerpartiet har att välja mellan ställningen såsom en »reaktionär» grupp på den yttersta högerflygeln med risker att undan för undan decimeras och förlora direkt politiskt inflytande, och å andra sidan ställningen som ett moderat parti med förutsättningar att behålla och ytterligare vidga anslutningen från praktiskt taget alla folkgrupper i vårt land.

Inom högerpartiet torde man inte stå främmande för tanken att det kategoriska kravet på avskaffande av ATP var en belastning i årets val och bidrog till motgången. Vilken ställning partiet kommer att intaga i fortsättningen i denna fråga är icke känt. Dagens politiska läge garanterar inte, att det så hårt kritiserade pensionsbeslutet kommer att i allo kännas förpliktande av kommande generationer. Men nog bör den av högerpartiet igångsatta utredningen i saken ges så vida direktiv att alla de med tjänstepensioneringen förenade problemkomplexen kan ägnas en allsidig prövning och vägar öppnas för de kompromisser som kan bli nödvändiga. Även frågan om borttagandet av första barnbidraget får väl sägas ha kommit i ett nytt läge efter valet. Eftersom den står i intimt sammanhang med spørsmålet om barnavdrag vid beskattningen, borde den kanske tills vidare skjutas åt sidan i avvaktan på den all-

männa skattereform som nu är aktuell. Däremot är det svårare att se vilka slutsatser som för högerpartiets vidkommande bör dragas av valutgången, när det gäller de statsfinansiella frågorna i övrigt. Det bör icke förgätas, att alla de borgerliga partierna krävt, att omsättningsskatten skall tagas bort samt från några håll dessutom, att lindringar i vissa avseenden i den direkta beskattningen skall medges. Samtidigt vidhålls anspråket att i normala konjunkurlägen balans skall råda mellan statsinkomster och statsutgifter. Detta innebär, att betydande besparingar är nödvändiga. Hur stora de måste bli och i vilken takt de bör genomföras beror på hur man bedömer den statsfinansiella situationen samt skatteunderlaget och statsinkomsternas utveckling. Den gemensamma målsättningen har emellertid bundit de borgerliga partierna för ett handlande i viss bestämd riktning. Vidare bör observeras, att det sannolikt icke är berättigat att i valutgången se ett bestämt uttryck för folkets inställning i besparingsfrågorna. Väljarna fick inte tillfälle att bedöma dem på grundval av allsidiga och tillräckligt övertygande informationer om det statsfinansiella läget och framtidsutsikterna. Att fortsätta debatten i dessa ting med utgångspunkt från det vid vårriksdagen presenterade, numera förlegade materialet förefaller dock

vara meningslöst. Saken får tagas upp på nytt i samband med nästa års statsverksproposition.

Två reflexioner anmäler sig emellertid i detta sammanhang. För det första kan det alltid diskuteras, om det varit klokt av de borgerliga partierna att hårt binda sig vid kravet, att omsättningsskatten skall tagas bort. Enligt många mening var ju de indirekta skatternas andel i vårt skattesystem för liten. En angelägen uppgift är under alla förhållanden att försöka få till stånd sådana ändringar i den direkta beskattningen som är nödvändiga för att undanröja dess hämmande inverkan på sparande och företagsamhet. Och för det andra, om man vidhåller att omsättningsskatten skall avskaffas och därför måste påyrka ganska avsevärda besparingar i rask takt, så är det så mycket viktigare att man försöker uppnå enighet på borgerligt håll om denna säkerligen mycket besvärliga uppgift.

Årets valrörelse gav ett beklämmande intryck av hur vanmäktig oppositionen är så länge den inte kan samordnas i huvudfrågorna. Vi kan taga för visst att väljarna i fortsättningen med skärpt uppmärksamhet kommer att följa de borgerliga partiernas handlande och notera sig till minnes varje åtgärd som lägger hinder i vägen för ett gemensamt uppträdande, där sådant är nödvändigt.